Дата: 08.05.2025р. Урок: Мистецтво Клас: 8-А

Стильовий синтез. Творчість Тараса Шевченка і Миколи Лисенка

МЕТА УРОКУ:

- ВИЗНАЧИТИ ТА ОХАРАКТЕРИЗУВАТИ СТИЛЬОВИЙ СИНТЕЗ У ТВОРЧОСТІ ШЕВЧЕНКА ТА ЛИСЕНКА;
- ПРОАНАЛІЗУВАТИ ВТІЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ХУДОЖНІХ ІДЕАЛІВ У ЇХНІХ ТВОРАХ;
- РОЗВИВАТИ НАВИЧКИ ОСМИСЛЕНОГО СПРИЙНЯТТЯ МИСТЕЦЬКИХ ТВОРІВ;
- ВИХОВУВАТИ ЕСТЕТИЧНИЙ СМАК НА КРАЩИХ ЗРАЗКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ:

- СХАРАКТЕРИЗУЙТЕ ОСНОВНІ ОЗНАКИ МУЗИКИ ЕПОХИ РЕАЛІЗМУ;
- ІЗ ТВОРЧІСТЮ ЯКИХ КОМПОЗИТОРІВ, ПРЕДСТАВНИКІВ РЕАЛІЗМУ, ВИ ПОЗНАЙОМИЛИСЬ НА ПОПЕРЕДНЬОМУ УРОЦІ;
- У ЯКИХ МУЗИЧНИХ ЖАНРАХ НАЙЯСКРАВІШЕ ВИЯВИВСЯ РЕАЛІЗМ?

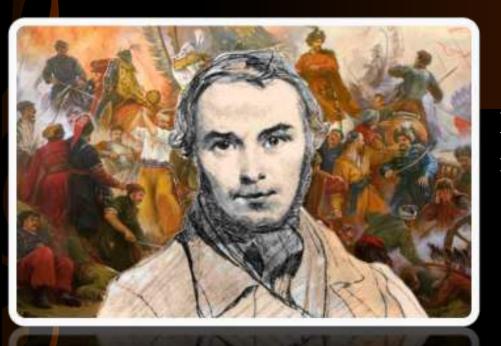
СТИЛЬОВИЙ СИНТЕЗ

Художня творчість завжди зумовлена історичною епохою та панівними в ній світоглядними ідеями. Проте авторський стиль залежить також від загальних особливостей національної культури й від особистості митця, його естетичних ідеалів і устремлінь.

Стильовий синтез властивий новаторам, які узагальнюють попередній творчий досвід, прокладаючи шляхи новому мистецтву. Творчість видатних митців містить численні стильові риси, що, як правило, виходять далеко поза межі того чи іншого стилю. До такого типу митця-громадянина належали Великий Кобзар, поет і художник Тарас Шевченко (1814-1861) і видатний композитор, фундатор вітчизняної музики Микола Лисенко (1842-1912).

СТИЛЬОВИЙ СИНТЕЗ

На поглядах обох митців позначилися ідеї романтизму.

Цей стиль нерідко поєднувався з властивостями реалізму, інколи класицизму чи бароко, породжуючи своєрідний стильовий синтез. Проте єднає Шевченка і Лисенка не належність до митців-романтиків і не безперечна підвищена емоційність творів. Їх об'єднує те, що вони втілювали національні художні ідеали в творчості, правдиво відтворювали життя свого народу, хоча й різними

мистецькими засобами.

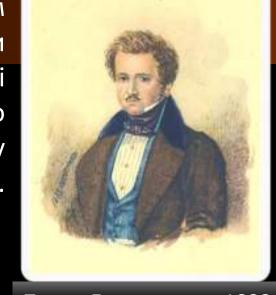
Становлення митця і громадянина відбувалося в епоху панування романтизму в образотворчому мистецтві, тому в юнацькі роки його твори були охоплені романтичним духом. Одна з картин того періоду – «Погруддя жінки», написана простим олівцем у 1830 році, Тарасу тоді було всього 16 років. Можливо ця гарна мрійлива панянка на картині була одною з його муз, хто зна...

Павло Енгельгардт, у якого Шевченко був наймитом запримітив талановитого хлопця і вирішив зробити з нього свого придворного живописця. У 1831 році Енгельгардт разом із Шевченком переїздить до Санкт-Петербургу, тогочасну мистецьку та культурну Мекку Російської імперії.

Карл Брюллов

Павло Енгельгардт, 1833

У Петербурзі талановитого хлопця помічають видатні російські художники Карл Брюллов та Василь Жуковський,

які спільними зусиллями викупляють Тараса із кріпацтва та сприяють його вступу до Петербурзької академії мистецтв, а Карл Брюллов стає вчителем та наставником юного художника. Шевченко закінчує академію мистецтв одним з кращих студентів, а його художні твори то і діло отримують різні премії та винагороди.

Т. Шевченка вважають основоположником реалізму в українському образотворчому мистецтві. Реалістичним є його найбільший за розміром твір олійного живопису «Катерина», виконаний на тему однойменної поеми (1842).

«...Я намалював Катерину в той час, як вона попрощалася з своїм москаликом і вертається в село, у царині під куренем дідусь сидить, ложечки собі струже і сумно дивиться на Катерину, а вона, сердешна, тіль не плаче..., а москаль дере собі, тільки курява ляга; собачка ще поганенька доганя його та нібито гавкає. По однім боці могила, на могилі вітряк, а там тільки степ мріє. Отака моя картина.»

Картина зберігається в Національному музеї Тараса Шевченка

Під час подорожей Україною митець створив велику кількість рисунків та акварелей, у яких змалював чудову природу краю та його історичне минуле, сцени з життя селян. Романтичний дух часу, яскраво виражений у поезії Кобзаря, вніс у його мистецькі твори елементи новаторства.

Про це свідчать шість ранніх офортів до альбому «Живописна Україна», які зачаровують правдивими образами, графічною технікою, зокрема світлотіньовими ефектами.

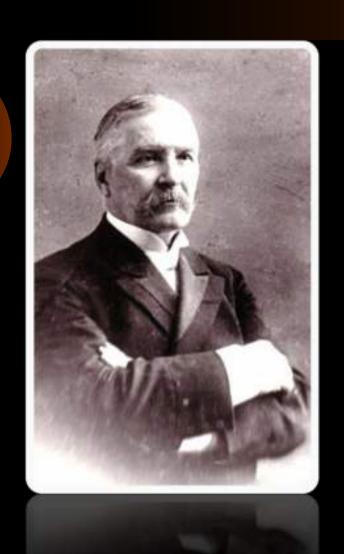
А це одна з кращих його картин пейзажного напрямку - «Пожежа у степу», написана у 1848 році, коли Шевченко став очевидцем дивовижного вражаючого видовища - велетенського полум'я, від підпаленої казахами сухої трави.

Пожежа в степу. 1848 Акварель. Виконано в час сухопутного переходу Аральської експедиції від Орської кріпості до укріплення Раїм у травні 1848 р.

Пожетжа в стиги. 18-21 Амкарель. Виминию в час сухопутниго переходу Арильський експедиції від Орськиї кріпості до укріплення Раїм у травні 18-18 р.

Але не менше полум'я горіло в душі <u>легендарного Кобзаря</u>, який залишив нам у спадок свої чудові художні та літературні твори, які надихають та будуть надихати ще не одне покоління українців.

Видатний піаніст, хоровий диригент, композитор народився 20 березня 1842 року в с. Гриньки (Полтавська область). походив зі старовинного козацького старшинського роду. Дістав блискучу освіту. Закінчив Київський університет природознавчий факультет. Захистив кандидатську дисертацію з біології (про розмноження нитчастих водоростей). Йому пророкували блискучу кар'єру вченого, пропонували залишитися викладати, але Лисенко обрав собі інший шлях, пов'язавши своє життя з музикою.

Після навчання в Лейпцизькій консерваторії його називали піаністом-віртуозом. Вчився у Римського- Корсакова в Петербурзькій консерваторії. Він - організатор хорів, які пропагують українську музику. Коло інтересів Миколи Віталійовича величезне. Він створив Товариство любителів музики і співу, працював у Південно-Західному відділенні Російського географічного товариства. Був людиною високої ерудиції, енциклопедистом і багатогранно обдарованою особистістю. Один із перших інтерпретував «Кобзаря» Шевченка, робив обробки народних пісень, автор 10 опер, вокальних творів, сонат, рапсодій, сюїт, полонезів, ноктюрнів, фундатор музичнодраматичної школи. Володів неабияким літературним талантом. Написав фольклорні праці - «Дума про Хмельницького і Барабаша», «Про торбан і музику пісень Відорта», «Народні музичні інструменти на Україні». І це далеко не повний перелік інтересів і діянь М. Лисенка.

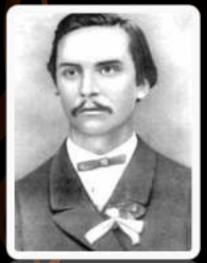
Лейпцизька консерваторія

Будинок, у якому у 1904 р. відкрилась школа М. Лисенка

Ніхто з композиторів не написав стільки творів на тексти Шевченка, як Микола Лисенко (понад 90). Поезія Кобзаря вплинула на формування та тематичнообразний зміст музики М. Лисенка. У 1868 р. до відзначення сьомих роковин з дня смерті Тараса Шевченка, майже водночас з'явилися два твори на вірші його «Заповіту».

Молодий композитор, ще студент Лейпцизької консерваторії, Микола Лисенко написав на прохання львівської «Просвіти» свій перший, як він вважав, твір «Заповіт» для соло тенора, чоловічого хору з фортепіанним супроводом. Прочитання вірша було камерним, в елегійному ключі.

Аругий твір належав Михайлу Вербицькому (1815-1870), автору Державного гімну України. Його інтерпретація поезії нагадує високе мистецтво академічного живопису, де прочитується велична ідея народного поета-пророка, ніби в стилі античності. Тому композитор звертається до монументальних засобів: оркестру, соло баса і двох хорів - мішаного і чоловічого.

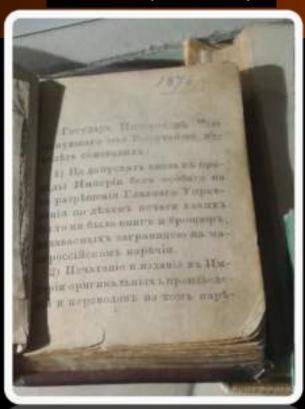
Так виникли дві різні хорові версії:

одна - монументальна, героїко-епічна, друга - лірична, камерна.

Попри політику царського уряду, спрямовану на знищення української мовної самосвідомості, що простягалася й на музичну сферу, Микола Лисенко займав однозначну й непохитну позицію щодо статусу українського слова в музичній творчості. Доказом принципового ставлення митця до українських текстів є те, що в своїх численних хорах і солоспівах, написаних на слова різних поетів, він звертався переважно до українських авторів (Іван Франко, Леся Українка, Олександр Олесь, Олександр Кониський тощо).

Із «Заповіту» розпочав Микола Лисенко грандіозний задум - цикл «Музика до Кобзаря», що складається з 87 творів. У цьому циклі Микола Віталійович яскраво втілює в музичних образах і зворушливі ліричні вірші, й поезію, що закликає до боротьби за щастя знедоленого народу. Це кантата «Радуйся, ниво неполитая», солоспіви («Ой, одна я, одна») та ін.

Емський указ 1876р.

<u>Лисенко «Ой, одна я, одна»</u>

«Тарас Бульба» - опера за сюжетом однойменної повісті М. Гоголя, лібрето М. Старицького. Робота над твором тривала десятиліття (1880-1890), і вперше він був поставлений 1924 року в Харкові, а у 1927 - у Києві. Це історикогероїчна народна драма. Хоча Микола Лисенко не використовує у ній конкретних історичних подій, у ній узагальнено подана визвольна боротьба козаків Запорізької Січі проти польського поневолення. Показова щодо цього його героїчна пісня «Гей, літа орел». Арію Тараса Бульби Микола Лисенко написав на текст пісні кобзаря з поеми Т. Шевченка «Гайдамаки».

Арія Тараса «Гей, літа орел»

До фортепіанної творчості М. Лисенко звертається протягом усього свого життя. Одним з найвідоміших і найбільш виконуваних творів Лисенка для фортепіано великої форми є його <u>Аруга рапсодія</u>. В її основі лежать народні теми: думка (повільна пісня) і шумка (швидкий танок).

У першій частині твору - «Думці» - створено образ народного музиканта-кобзаря. Його героїчна оповідь ведеться в напруженому, загостреному тоні. Музика є народною за інтонаційно-ладовими, метроритмічними й фактурно-гармонічними особливостями. Імітується гра на бандурі, лірі тощо. В «Шумці» одна танцювальна мелодія змінює іншу. Твір досить складний технічно, проте віртуозна сторона не затьмарює його глибокого ліричного змісту

Живописні та графічні твори Тараса Шевченка, як і музика Миколи Лисенка, освітлені відданою любов'ю до України. їхня спадщина вилинула на свідомість народу, спонукала українців до боротьби за краще майбутнє: поет і художник - силою поетичних і візуальних образів, композитор - силою музики. Як палкі патріоти вони сповідували принцип народності. Це виявилося у глибоко національних і соціально-загострених образах Кобзаря і в опорі на український фольклор у творчості засновника української композиторської школи, що сприяло остаточному формуванню українського національного музичного стилю. Отже, багатогранна діяльність цих велетів нашої культури мала винятково важливе значення в піднесенні українського мистецтва на новий щабель історичного розвитку.

ТВОРЧА РОБОТА

Варіант 2. Створи ескіз для оформлення диска «Шевченко і музика» (матеріали за вибором). Роздивись варіанти композцій.

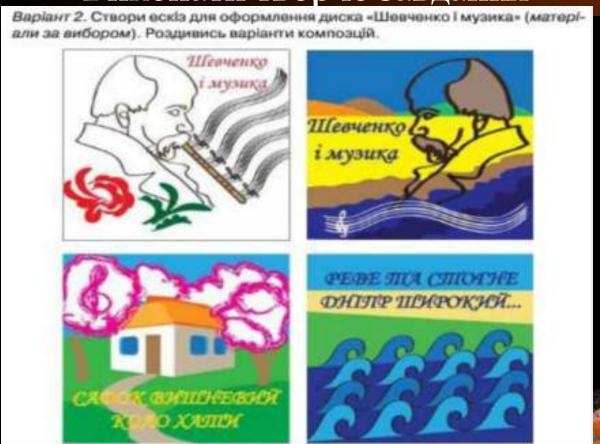

ПІДСУМОК УРОКУ:

- СХАРАКТЕРИЗУЙТЕ СТИЛЬОВИЙ СИНТЕЗ У ТВОРЧОСТІ ШЕВЧЕНКА ТА ЛИСЕНКА;
- ЯК МИТЦІ ВТІЛЮВАЛИ НАЦІОНАЛЬНІ ХУДОЖНІ ІДЕАЛИ У СВОЇХ ТВОРАХ;
- ПРИГАДАЙТЕ, ЯК ТВОРЧІСТЬ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ ВПЛИНУЛА НА УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ, ЗОКРЕМА МУЗИКУ;
- ПОМІРКУЙТЕ, ЯКА РОЛЬ МИКОЛИ ЛИСЕНКА У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ МУЗИКИ?

ДОМАШНЕ ЗАВДАННЯ:

Виконати творче завдання

Свою роботу надішліть на платформу HUMAN або на електронну адресу вчителя ndubacinskaa1@gmail.com . Бажаю успіхів!